

Call for Papers

„Muzyka, przemoc i pamięć w Auschwitz-Birkenau” Konferencja w Muzeum i Miejscu Pamięci Auschwitz-Birkenau 26-28 listopada 2025

Badania nad związkami między muzyką, przemocą a pamięcią w niemieckim nazistowskim obozie koncentracyjnym i zagłady są nie tylko skomplikowane, ale i nader istotne. Powszechna świadomość Zagłady w 2025 roku jest niska¹, do czego przyczynia się narastająca przepaść pokoleniowa między osobami ocalałymi z Zagłady a dzisiejszą młodzieżą. Wraz z odchodzeniem ocalałych znika znacząca część żywej pamięci obozów, w szczególności Auschwitz i innych obozów zagłady. Kontynuacja badań nad Zagładą jest więc kluczowa, choć niepozbawiona wyzwań. Z jednej strony Muzeum i Miejsce Pamięci Auschwitz-Birkenau jest dysponentem bogatych materiałów źródłowych do zgłębiania związków muzyki i przemocy, z drugiej zaś refleksja nad tymi związkami jest utrudniona przez ogólne pozytywne konotacje muzyki jako takiej, a także przez rozpowszechnienie nazistowskich materiałów propagandowych (np. związanych ze sztuką w getcie Theresienstadt), które do dziś dnia zaburzają rozumienie sposobów wykorzystania muzyki w obozach.

W celu dalszego zgłębiania tej problematyki Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (prof. dr hab. Krzysztof Kozłowski, Instytut Filmu, Mediów i Sztuk Audiowizualnych) oraz Uniwersytet w Bayreuth (Prof. Dr. Anno Mungen, dyrektor Instytutu Badań nad Teatrem Muzycznym) organizują wspólnie z Muzeum i Miejscem Pamięci Auschwitz-Birkenau (dr Jacek Lachendro, Centrum Badań PMA-B) konferencję, której celem będzie wyznaczenie wzajemnych relacji muzyki, przemocy i pamięci, szczególnie w kontekście praktyk wykonawczych w niemieckim nazistowskim obozie koncentracyjnym i zagłady Auschwitz-Birkenau w latach 1940-1945. Program konferencji obejmie cztery panele tematyczne: 1) Podejścia ogólne, 2) Sztuka i Zagłada, 3) Przestrzeń, dźwięk i muzyka oraz 4) Wykonywanie muzyki. Różnorodne perspektywy teoretyczne i metodologiczne posłużą za ramy do przyjrzenia się związkom muzyki, przemocy i pamięci, podczas gdy panele „Sztuka i Zagłada” oraz „Przestrzeń, dźwięk i muzyka” umożliwią przeprowadzenie charakterystyki i refleksji nad szerszym kontekstem, w tym nad rolą sztuki w praktykach naznaczonych przemocą, a ponadto pozwolą podkreślić zależność między przestrzenią i dźwiękiem w obozie. W ten sposób pragniemy wytworzyć płodny kontekst dla dalszej analizy praktyk muzycznych w KL Auschwitz ze szczególnym naciskiem na pamięć o tych zdarzeniach.

Celem konferencji jest zebranie rezultatów najnowszych badań, w tym z obszarów innych niż muzyka, takich jak sztuki wizualne, film, teatr czy historia. Jednym z głównych zagadnień, obok badań historiograficznych nad zdarzeniami w obozach koncentracyjnych, jest bowiem refleksja nad aktualnym stanem i problemami kultury pamięci w odniesieniu do tych obszarów, a także

¹ Komunikat prasowy ADL z 14 stycznia 2025 r.: <https://www.adl.org/resources/press-release/46-adults-worldwide-hold-significant-antisemitic-beliefs-adl-poll-finds> (dostęp: 17.01.2025).

nad ogólnym związkiem sztuki, zwłaszcza muzyki, i przemocy. Szczególny nacisk zostanie położony na kwestię znaczenia indywidualnej pamięci dla szerszej kultury upamiętniania. Dlatego też odbywająca się w 80 lat po wyzwoleniu obozu konferencja będzie włączać różne pokolenia w dyskusję nad tym zagadnieniem, w tym studentki i studentów oraz młodych badaczy i badaczki z różnych krajów, szczególnie z Polski i Niemiec.

Wiele pytań badawczych związanych z kluczowymi kwestiami pamięci, przestrzeni i przemocy pozostaje bez odpowiedzi. Jak mówił Primo Levi, ocaleni i ich wspomnienia obejmują tylko wycinek wszystkich zdarzeń w obozach. Co można wobec tego powiedzieć o muzykach, którzy zginęli w Auschwitz i tym samym zniknęli z pola widzenia historiografii muzycznej? Jak można wyobrazić sobie praktykę muzyczną orkiestr obozowych z punktu widzenia konkretnych uwarunkowań przestrzennych (np. jak daleko dźwięk roznosił się po obozie i poza nim)? W jaki sposób sprawcy używali muzyki jako narzędzia tortur? Ogólnie mówiąc, refleksja o muzyce może być traktowana jako model pracy nad pamięcią w kontekście straszliwej przemocy w niemieckich obozach zagłady.

Zgodnie z celem konferencji, zgłaszać można wystąpienia dotyczące poniższych tematów:

- teoretyczne podejścia do związków między sztuką, zwłaszcza muzyką, a przemocą,
- metodologiczne podejścia do pracy z różnymi źródłami pochodzącymi z obozu (świadczenie, propaganda nazistowska),
- muzyka i przemoc w obozach zagłady z perspektywy zarówno ocalałych, jak i sprawców,
- funkcje obozowych występów muzycznych,
- propaganda nazistowska podczas II wojny światowej (zwłaszcza w jej ostatnich latach) poza obozami,
- informacje wydostające się poza teren obozu (w mediach, prasie albo poprzez publiczne występy w obozach),
- repertuary obozowe,
- logistyka występów muzycznych w obozach (np. zarządzanie instrumentami i partyturami),
- związki praktyk wykonawczych w obozach z ich przestrzennością,
- podejścia interdyscyplinarne do występów muzycznych i przemocy w obozach koncentracyjnych, uwzględniające np. aspekty dźwiękowe, przestrzenne, płciowe, etniczne,
- kultura pamięci w odniesieniu do związku muzyki i przemocy podczas Zagłady.

Program konferencji przewiduje dwa formaty wystąpień: referaty (30 minut wystąpienia i 20 minut dyskusji) oraz postery (5 minut wystąpienia i 7 minut dyskusji). Językami konferencji są angielski i polski. Aby wziąć udział, prosimy o przesłanie zwięzłego opisu referatu lub posteru (do 300 słów) oraz krótkiego biogramu (do 150 słów) w terminie do **14 kwietnia 2025 r.**, na adres mailowy wojsla@amu.edu.pl lub Lidiia.Krier@uni-bayreuth.de. Uprzejmie zapraszamy uczestników i uczestniczki ze wszystkich poziomów akademickich, w tym młodych badaczy i badaczki oraz studentów i studentki.